

Віра Роїк – майстриня української вишивки

25 квітня 1911 року в місті Лубни, що на Полтавщині, у сім'ї Сосюрко народилася донечка Віра. Мати, Лідія Еразівна, працювала художником-графіком, батько, Сергій Онуфрійович, – службовцем на залізниці. Вірині батьки були людьми освіченими й інтелегентними. Часто в їхньому помешканні гостювали видатні сучасники – Антон Макаренко, Панас Мирний, Володимир Короленко.

Дід дівчинки по батьківській лінії – Онуфрій Микитович Сосюрко (народився у Диканьці 1850 року) був нащадком запорозького козака. Ще чотирнадцятилітнім він чумакував, возив на волах сіль із Криму на Полтавщину, а потім 10 років служив у солдатах, причому його полк стояв у Полтаві. Після служби Онуфрій одружився з селянкою Оксаною Клочко. У 1881 році у них народився син Сергій, майбутній батько Віри. Сім'я Сосюрко багато їздила полтавською землею. Спочатку Онуфрій Микитович працював у Кобеляцькому повіті в поміщика Сулими, а потім – у Нових Санжарах, де управляв садибою графині Авінової. Дід часто возив маленьку Віру в ці маєтки, а також у самі Кобеляки, де мав хату.

Вірина мати належала до роду Яворських, з якого вийшли знамениті Карпо Значко-Яворський – осавул Лубенського полку, і його син Матвій (чернече ім'я Мелхіседек) – ігумен і духовний наставник усіх церков і монастирів Правобережної України. Віриними родичами по матері також були Володимир Короленко й Володимир Вернадський.

Прикметно, що Володимир Короленко став хрещеним батьком Віри. На сьомий день від її народження письменник виголосив за святковим столом вірш «Вірочці–Юлі!».

У родині Сосюрко було троє дітей – Віра, Борис та Євген. Батьки вважали, що змалечку їх слід привчати до праці. Уже в шість років Віра мала свій обов'язок – мити чайний посуд уранці. Потім бабуса Оксана вирішила, що настав час навчати її вишивання й дала онуці нитки, голку й наперсток. Віра зіпсувала кілька клаптиків тканини, поки з'явилася перша вистраждана мережка. Шестирічна дівчинка всією душею ненавиділа це ремесло і не прагнула створювати неймовірні візерунки на полотнах. Вона гралася з хлопцями і лазила по деревах. Батьки були незадоволені норовливим характером Віри і постійно картали її. «Я була маленькою, худенькою, але хуліганкою, не дай Бог. Билася, біла хлопчиків з сусіднього двору, які скакали верхи на прутах верби і дражнили мене «Верчик-перчик». Як це можна було пробачити?! Я забиралася на дах сараю і звідти стріляла по них із рогатки або з лука», – згадувала Віра Сергіївна.

Усе змінилося, коли в гості до родини завітав Володимир Короленко. Дівчинка слухалася його беззаперечно. «Одного разу прийшов діда Володя, і тато йому поскаржився, що я «ледаща дитина!». Короленко, як завжди, посадив мене до себе на коліна і сказав: «Верчик, ти ж станеш доброю господинею, ти мені обіцяєш?». І я дала слово, що буду вишивати», – розповідала майстриня.

З дитинства Віра захоплювалася малюванням, грою на фортепіано і хореографією, та з роками все більше місця в її душі займало вишивання. Перший рушник дівчинка створила для «діда Володі», так вона називала свого хрещеного Володимира Короленка. Після того батьки подарували доньці гарний український костюмчик, який закортіло самій оздобити візерунками.

Навчалася Віра багато й охоче. Закінчивши Полтавську Маріїнську гімназію, вона продовжила освіту на робітфаці Полтавського інституту сільськогосподарського будівництва й одночасно відвідувала балетну студію. Потім були річні курси при Московському художньому комбінаті, семінари в Горьківському університеті.

Після гімназії юна Віра працювала в Лубенській артлі вишивальниць. Там вона почала творчо переосмислювати народні візерунки, komponувати з традиційних елементів авторські роботи. У 1925 році дівчина стала вишивальницею знаменитої Полтавської фабрики, де ретельно і вдумливо переймала секрети визнаних майстринь.

Згодом Віра Сосюрко почала брати участь у виставках, її роботи вирізнялися з-поміж інших оригінальністю змісту й довершеністю форми. Нових творчих сил і насаги надала майстрині відзнака Всесоюзної виставки народної творчості в Москві 1936 року. Відтоді вишивання стало справою її життя.

Заміж за Михайла Роїка Віра вийшла напередодні війни, 29 вересня 1938 року народила сина Вадима.

На початку німецько-радянської війни енкаведисти арештували Віриного батька. Сергій Онуфрійович загинув у сталінських концтаборах, родина так і не дізналася про місце його поховання. Лише за «хрущовської відлиги» С. О. Сосюрко реабілітований, проте тавро доньки «ворога народу» тяжіло над майстринею впродовж кількох десятиліть, під підозрою та недовірою представників тоталітарної системи вона була аж до проголошення незалежності України.

А потім почалися бойові дії на Полтавщині... Радянські війська відступали з Лубен без бою. Чоловік Віри замість того, аби виїхати в евакуацію зі своїм підприємством (він мав бронь), записався розвідником у винищувальний батальйон і залишив місто з останніми частинами.

У липні 1941 року Віра Роїк прямувала до військкомату, вона була військовозобов'язаною, бо як секретар-машиністка Лубенського міськвиконкому мала допуск до секретних документів. Почався наліт фашистських бомбардувальників. Вибуховою хвилиною від авіабомби Віру відкинуло на кілька метрів в урвище і сильно присипало землею. Її знайшли, відкопали непритомною.

Важка контузія, переломи, ушкодження хребта, яке змусило Віру 20 років носити металевий корсет. Кілька тижнів вона не могла розбірливо говорити, місяць нічого не чула. Наступні два роки Віра Сергіївна була прикута до ліжка. У неї майже не діяла права рука, тому майстриня не в змозі була тримати голку. Кілька років вона вчилася вправно працювати лівою, так стала і шульгою. Тривалий час Віра Сергіївна відмовлялася експонувати власні роботи, бо «почерк був не її». Саме вишивки, зроблені раніше, допомогли перебути з маленьким сином і старенькою матір'ю війну й окупацію. Лідія Еразмівна вимінювала доньчини роботи на продукти.

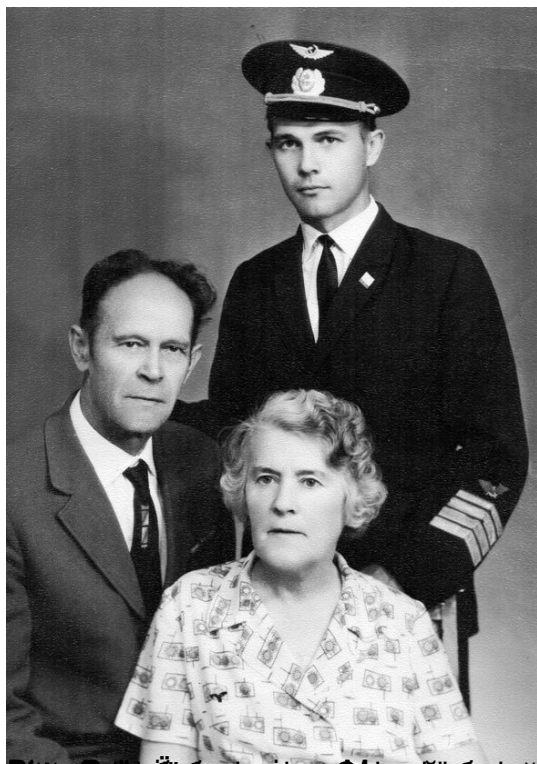
Жили, нічого не знаючи про рідних-фронтовиків – двох братів і чоловіка, який був старшиною-розвідником, воював під Сталінградом, на Курській дузі, дійшов до Варшави. Його, ледь живого після численних поранень, привезли до Лубен, і теща буквально виходила зятя. Вірин брат Євген Сосюрко пройшов війну танкістом, важкопораним евакуювався на Кавказ для лікування. Туди ж у 1944 році він запросив родину сестри, ті приїхали в Ставропольський край із голодної України.

Тут Віра відновила стародавню техніку вишивання гладдю і хрестиком, які опанувала ще в Лубнах, працюючи в артілі. Її чоловік ожив, підлікувався, Вадим пішов до школи, закінчив сім класів.

І знову брат змінив долю сім'ї. Він працював головним інженером Севастопольського морського військового порту і запросив племінника до себе. Вадим вступив до технікуму залізничного транспорту в Севастополі. У 1952 році вся родина переїхала до Криму, у Сімферополь. Тут талант Віри Роїк як художниці і педагога розкрився повною мірою. За визнанням мистецтвознавців, вона створила справжню кримську школу української вишивки.

Понад десять років Віра Сергіївна присвятила навчанню молодого покоління тонкощів української вишивки – традиційних для Полтавщини, Тернопільщини, Харківщини, Київщини та Буковини орнаментів. Вона переконувала, що вишивка – це не просто набір кольорових стібків на тканині: у ній – код-посилання, де кожний колір і візерунок несе в собі зашифровану інформацію.

«Часом мені самій важко повірити, що за допомогою всього лише маленької тоненької голки і звичайних ниток я можу втілювати надії і печалі, радості і страждання, любов і віру минулих поколінь», – писала вишивальниця в автобіографічній книзі «Мелодії на полотні».

Дякую за підтримку Віри Роїк, майстрині української вишивки, бібліотекарів відділу обслуговування бібліотеки ПУЕТ Л.